

Ανθρώπινο πρόσωπο: δημιουργία, κλήση, αποτυχία - 1

[Ορθοδοξία / Πατερική Θεολογία](#)

[Μητροπολίτης Διοκλείας Κάλλιστος Ware](#)

«Μας έπλασες για Σένα, και οι καρδιές μας αδημονούν μέχρι ν' αναπαυθούν σε Σένα». Ο άνθρωπος πλάστηκε ως σύντροφος του Θεού: αυτή είναι η πρώτη και πρωταρχική παραδοχή της χριστιανικής διδασκαλίας για το ανθρώπινο πρόσωπο. Οι άνθρωποι όμως, αν και πλασμένοι ως σύντροφοι του Θεού, απορρίπτουν συνεχώς αυτή τους την ιδιότητα: αυτό είναι το δεύτερο γεγονός που λαμβάνει υπόψη της η χριστιανική ανθρωπολογία. Οι άνθρωποι πλάστηκαν ως σύντροφοι του Θεού: σύμφωνα με τη γλώσσα που χρησιμοποιεί η Εκκλησία, ο Θεός έπλασε τον Αδάμ, «κατ' εικόνα και ομοίωσιν», και τον τοποθέτησε στον Παράδεισο. Οι άνθρωποι συνεχώς απορρίπτουν αυτή τη σχέση· στη γλώσσα της Εκκλησίας, ο Αδάμ έπεσε, και η πτώση του, «η προπατορική αμαρτία», έσπειρε τις συνέπειες της σ' ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Η Δημιουργία του ανθρώπινου προσώπου. «Και είπεν ο Θεός, ποιήσωμεν άνθρωπον κατ' εικόνα ημετέραν και ομοίωσιν» (Γεν. 1, 20). Ο Θεός χρησιμοποιεί πληθυσμιακό: «Ποιήσωμεν άνθρωπον». Η Δημιουργία του ανθρώπινου προσώπου, όπως συνεχώς τονίζουν οι Έλληνες Πατέρες, ήταν πράξη και των τριών προσώπων της αγίας Τριάδας, και ως εκ τούτου θα πρέπει πάντοτε ν' αντιλαμβανόμαστε μ' έναν Τριαδικό τρόπο την «κατ' εικόνα και ομοίωσιν» δημιουργία. Θα δούμε παρακάτω πως το σημείο αυτό έχει τεράστια σημασία.

Εικόνα και Ομοίωση. Σύμφωνα με τους περισσότερους Έλληνες Πατέρες, οι όροι εικόν και ομοίωσις δεν εκφράζουν ακριβώς το ίδιο πράγμα. «Το μεν γαρ κατ' εικόνα», γράφει ο άγ. Ιωάννης Δαμασκηνός, «το νοερόν δηλοί και αυτεξούσιον· το δε κατ' ομοίωσιν, την της αρετής κατά το δυνατόν ομοίωσιν». Η εικόνα του Θεού δηλώνει την ελεύθερη βούληση, τη λογική, την αίσθηση της ηθικής υπευθυνότητας του ανθρώπου, το καθετί δηλαδή που μας ξεχωρίζει από τη ζωική δημιουργία και μας καθιστά πρόσωπα. Η εικόνα όμως υποσημαίνει και κάτι περισσότερο απ' αυτά. Σημαίνει πώς είμαστε «γένος» (Πράξ. 17, 28) του Θεού, συγγενείς Του, Σημαίνει πως μεταξύ Αυτού και ημών υπάρχει ένα σημείο επαφής και ομοιότητας. Δεν είναι αγεφύρωτο το χάσμα μεταξύ Δημιουργού και δημιουργήματος, επειδή με το να είμαστε δημιουργημένοι κατ' εικόνα Θεού, μπορούμε να γνωρίζουμε τον Θεό και να κοινωνούμε μαζί Του. Αν μάλιστα κάνουμε σωστή χρήση αυτής της ικανότητας για κοινωνία με τον Θεό, τότε θα γίνουμε «ως» θεοί, θα αποκτήσουμε τη θεία ομοιότητα. Σύμφωνα με τα λόγια του αγ. Ιωάννη Δαμασκηνού, «θα γίνουμε όμοιοι με τον Θεό μέσω της αρετής». Η

απόκτηση της ομοιότητας είναι το ίδιο με τη θέωση, το να γίνουμε δηλαδή «δεύτεροι θεοί», «θεοί κατά χάριν». «Είπα, θεοί έστε, και υιοί Υψίστου πάντες» (Ψαλμ. 81, 6).

Ο όρος «εικών» δηλώνει τις δυνάμεις με τις οποίες μας έχει προικίσει ο Θεός από την πρώτη στιγμή της ύπαρξής μας. Το «καθ' ομοίωσιν» δεν είναι ένα χάρισμα που κατέχουμε εξ αρχής, αλλά ένας στόχος που πρέπει να επιτύχουμε, κάτι που μπορούμε ν' αποκτήσουμε μόνο βαθμιαία. Όσο αμαρτωλοί κι αν είμαστε, ποτέ δεν χάνουμε το «κατ' εικόνα». Το «καθ' ομοίωσιν» όμως εξαρτάται από τις ηθικές μας επιλογές, από την «αρετή» μας, και έτσι καταστρέφεται από την αμαρτία.

Οι άνθρωποι συνεπώς ήσαν τέλειοι κατά τη δημι-ουργία τους, όχι τόσο κατά μια πραγματική, όσο κατά μια δυνητική έννοια. Προικισμένοι εξ υπαρχής με το «κατ' εικόνα», είχαν κληθεί να επιτύχουν το «καθ' ομοίωσιν» με τη δική τους προσπάθεια (συνεπικουρούμενοι φυσικά από τη χάρη του Θεού). Ο Αδάμ ξεκίνησε από μια κατάστα-ση αθωότητας και απλότητας, «Ήταν ένα παιδί που δεν διέθετε ακόμη τέλεια αντίληψη», γράφει ο άγ. Ειρηναίος, «Ήταν ανάγκη να μεγαλώσει για ν' αποκτήσει τελειότη-τα». Ο Θεός έβαλε τον Αδάμ στο σωστό μονοπάτι, αλλ' ο Αδάμ είχε μακρύ δρόμο μπροστά του για να φτάσει στον τελικό του σκοπό.

Η Ορθόδοξη παράδοση για την κατάσταση του Αδάμ πριν από την πτώση είναι κάπως διαφορετική απ' αυτήν που δίνει ο άγ. Αυγουστίνος και η οποία αποτελεί εν γένει τη δυτική παράδοση, ήδη από την εποχή του. Σύμφωνα με τον Αυγουστίνο, οι άνθρωποι στον Παράδεισο ήσαν εξ αρχής προικισμένοι με κάθε δυνατή σοφία και γνώ-ση· η τελειώσή τους ήταν πραγματοποιημένη και όχι δυ-νητική. Όμως η δυναμική σκέψη του Ειρηναίου ταιριάζει σαφώς ευκολότερα στις σύγχρονες θεωρίες της εξέλιξης απ' ότι η στατικότερη σκέψη του Αυγουστίνου. Και οι δύο όμως μιλούν σαν θεολόγοι, κι όχι σαν επιστήμονες, έτσι ώστε σε καμιά περίπτωση οι απόψεις τους δεν στέ-κουν ούτε πέφτουν λόγω κάποιας συγκεκριμένης επιστη-μονικής υπόθεσης.

Η Δύση έχει συχνά συνδέσει την εικόνα του Θεού με την ανθρώπινη ψυχή ή το νου. Αν και πολλοί Ορθόδο-ξοι έχουν υποστηρίξει το ίδιο, όμως η Ορθόδοξη θεολογία μας λέει πως εφόσον το ανθρώπινο πρόσωπο είναι ένα μο-ναδικό ενοποιημένο όλο, η εικόνα του Θεού αγκαλιάζει ολόκληρο το πρόσωπο, το σώμα και την ψυχή δηλαδή. «*Ισχυρισαίμην γαρ εκ της γραφικής ανθρώπου φυσιολο-γίας ορμώμενον*», έγραφε ο Μιχαήλ Χωνιάτης (πέθανε περίπου το 1222) (από το κείμενο *Προσωποπειάι*, το οποίο αποδίδεται συχνά στον άγ. Γρηγόριο Παλαμά), «*μη αν ψυχήν μόνην, μήτε σώμα μόνον λέγεσθαι άνθρωπον, αλλά το συναμφότερον, ον δη και κατ' εικόνα πεπονηκέναι Θεός λέγεται*». Το γεγονός πως οι άνθρωποι έχουν σώμα, υποστηρίζει ο άγ. Γρηγόριος Παλαμάς, δεν τους

τοπο-θετεί κάτω από τους αγγέλους αλλά πάνω απ' αυτούς. Είναι αλήθεια πως οι άγγελοι είναι «καθαρά» πνεύματα, ενώ η ανθρώπινη φύση είναι «ανάμεικτη», υλική και πνευματική. Αυτό όμως σημαίνει πως η ανθρώπινη φύση είναι τελειότερη από την αγγελική και είναι προικισμένη με πε-ρισσότερες δυνατότητες. Το ανθρώπινο πρόσωπο είναι ένας μικρόκοσμος, μια γέφυρα και ένα σημείο συνάντησης για ολόκληρη τη δημιουργία του Θεού.

Η Ορθόδοξη θεολογική σκέψη υπερτονίζει την ει-κόνα του Θεού στο ανθρώπινο πρόσωπό. Ο καθένας μας είναι μια «ζωντανή θεολογία», και επειδή είμαστε εικόνα του Θεού, μπορούμε να βρούμε τον Θεό κοιτάζοντας μέσα στην καρδιά μας, «επιστρέφοντας καθ' εαυτόν»: «Η Βα-σιλεία του Θεού εντός υμών έστιν» (Λουκ. 17, 21). «Γνωρίστε τον εαυτό σας», έλεγε ο άγ. Αντώνιος, «... αυ-τός που γνωρίζει τον εαυτό του, γνωρίζει τον Θεό». «Αν είσαι καθαρός», έγραφε ο άγ. Ισαάκ ο Σύρος (τέλος έβδομου αιώνα), «ο ουρανός είναι μέσα σου· μέσα σου θα δεις τους αγγέλους και τον Κύριο των αγγέλων». Έχει δε ειπωθεί για τον Παχώμιο: «Στην καθαρή καρδιά του είδε τον άορατο Θεό σαν σε καθρέφτη».

Επειδή ο άνδρας και η γυναίκα είναι εικόνες του Θεού, κάθε μέλος του ανθρώπινου γένους, όσο αμαρτωλό κι αν είναι, είναι άπειρα πολύτιμο στο βλέμμα του Θεού. «Όταν βλέπεις τον αδελφό ή την αδελφή σου», μας λέει ο Κλήμης Αλεξανδρείας (πέθανε το 215), «βλέπεις τον Θεό». Ο δε Ευάγγριος δίδασκε: «Μετά τον Θεό, πρέπει όλους να τους υπολογίζουμε σαν τον ίδιο τον Θεό». Ο σε-βασμός αυτός για κάθε ανθρώπινη ύπαρξη εκφράζεται, κα-θαρά στην Ορθόδοξη λατρεία, όπου ο ιερέας δεν θυμιάζει μόνο τις εικόνες, αλλά και το εκκλησίασμα, χαιρετίζοντας έτσι στο κάθε πρόσωπο την εικόνα του Θεού. «Η καλύ-τερη εικόνα του Θεού είναι το ανθρώπινο πρόσωπο».

<http://bit.ly/13lz5kn>